

הרב איתאל אמיתי

כתיבת השמות בגט והנלמד מזה לשטר קידושין

ראשי פרקים

חלק א: יסודות דיני כתיבת שם האיש ושם האשה בגט

א. חיוב כתיבת השמות – מדרבנן

ב. חיוב כתיבת השמות – מדאורייתא

1. שיטות הראשונים

2. שיטת האור שמח עפ"י הירושלמי

חלק ב: יסודות דיני כתיבת שם האיש ושם האשה בשטר קידושין

חלק א: יסודות דיני כתיבת שם האיש ושם האשה בגט

כתיבת השמות בגט היא מההלכות המפורסמות ודיניה נשנו במשניות מסכת גיטין במקומות אחדים.¹ אולם באשר לתוקפו של דין זה נפלה מחלוקת גדולה בין הראשונים אם מדאורייתא הוא או מדרבנן.

א. חיוב כתיבת השמות – מדרבנן

מבין הראשונים מצאנו שאמרו במפורש שכתובת שם האיש ושם האשה בגט הוא חיוב מדברי חכמים: הרמב"ן בחידושי לקידושין (ט, א סוף ד"ה בין על ידי אביה) ולגיטין (כ, א הא בעינא וכו') שהביא דעה זו וגם דעה הסוברת שחיוב כתיבת שם האיש ושם האשה הוא מדאורייתא מבלי להכריע ביניהם. וכן הריטב"א בחידושי לקידושין (ט, א סוף ד"ה אמר רבא אמר רב נחמן וכו') הביא שתי דעות אלו מבלי להכריע. וזוהי ודאי גם דעת רבנו יואל הלוי המובאת בפסקי המרדכי בתחילת פ"ג של מסכת גיטין (סימן שנד), והרי"ד בפסקיו לגיטין (דף פה, ב - היינו הנדפס בגליון הגמ' תחת השם תוס' רי"ד)

¹ פ"ג משנה ב: "הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה" (דף כו, א).
פ"ד משנה ד: "והתקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב: 'איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה' מפני תיקון העולם" (דף לד, ב).
פ"ח משנה ה: "שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה – תצא מזה ומזה" (דף פ, א).
פ"ט משנה ח: "כתב חניכתו וחניכתה – כשר" (דף פז, ב).

הסוברים שגט הניתן ללא שכתובים בו שם האיש ושם האשה - כשר, ובלבד שיימסר ע"י שני עדים היכולים להעיד על מסירתו מהאיש המגרש לאשה המתגרשת, וכדעת ר' אלעזר הסובר עדי מסירה כרתי, שהלכה כמותו.

באשר לתוקף חיוב כתיבת השמות מדרבנן נחלקו הראשונים הנ"ל האם הוא רק לכתחילה או אף בדיעבד. שלעומת רבנו יואל והרי"ד שכתבו במפורש שגט שניתן ללא שכתובים בו שם האיש ושם האשה - כשר, הרי שהרמב"ן בחידושו לגיטין (הנ"ל) אחר שהביא את הדעה שחיוב כתיבת שם האיש ושם האשה בגט הוא מדרבנן, כתב באפשרות ראשונה לדעה זו שבדיעבד אם לא כתבם הרי הגט בטל לגמרי, מכח תקנת חכמים, כיון שכל המגרש על דעת חכמים – מגרש, ועשאוהו חכמים לגט כזה כחספא בעלמא ואפילו ריח הגט אין בו לפסול לכהונה. אלא, שהרמב"ן עצמו היקשה שם מכח סוגיית הגמ' על הבנה זו ולכן ביאר באפשרות שניה את מהלך הגמ' שם באופן אחר, ולפיו לדעה הסוברת שחיוב כתיבת השמות בגט הוא מדרבנן אם בדיעבד לא נכתבו השמות הגט פסול מדרבנן. וכאפשרות זו האחרונה כתב גם ה"בית שמואל" מעצמו בסימן קכט (ס"ק כא) והוסיף, שהבנים שיוולדו לאשה זו מאיש אחר יהיו ממזרים מדרבנן.

נדמה שאפשר לחדד את מחלוקתם של הרמב"ן ורבנו יואל אם נתבונן באופן הבאתם את דין כתיבת שם האיש ושם האשה בגט. הרמב"ן (בחידושו לקידושין הנ"ל) כתב: "ואף על פי שבגט עצמו צריך לפרש שמה – התם מתקנת רבן גמליאל בגיטין (לד,א) היא אבל מן הדין – מגורשת" והיינו, כאמור, מדאורייתא. ובאשר לתוקף תקנת ר"ג לכתובת השמות בגט כתב הרמב"ן שתי אפשרויות כאמור. רבנו יואל² לעומת זאת כתב בתחילת דבריו שגט הניתן ללא שכתובים בו שמות כלל – כשר גם מדרבנן, וזו לשונו: "אי לאו דמיסתפינא מחברייא הוה אמינא אפילו לא הזכיר שם האיש ואשה בגט – כשר רק שיהא כתוב כהלכתו" ואחר שהוא מביא הוכחות לחידושו זה מסוגיות הש"ס הוא מסיים: "ומיהו צריך לכתחילה לכתוב שמותם כדתנן בפרק כל הגט (כו, א): "הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה והזמן"... והתם מיירי לכתחילה דבדיעבד כשר בלא זמן כדאמרין פרק שני (יז,ב): "גזייה לזמן ויהביה ניהלה". נמצא, שגם רבנו יואל מצריך

² הבאנו בפנים את שיטת רבנו יואל כפי שהיא מובאת לפנינו במרדכי. אכן, בספר ראבי"ה החדש (הוצאת הר"ד דבליצקי) כרך ג סימן תתקלט (עמ' קעב-קעג) מובאים דברי רבנו יואל ביתר הרחבה, ומסקנת דבריו שם שונה ממה שמובא במרדכי לפנינו, ואנו אין לנו אלא שיטת רבנו יואל כפי שלמדוה גדולי האחרונים מתוך המרדכי.

את כתיבת השמות בגט אך המקור שהוא מביא לכך אינו תקנת ר"ג בפרק "השולח" כמו שכתב הרמב"ן אלא מנהג כותבי שטרות המופיע בפרק "כל הגט".

אם נדקדק יותר נוכל לומר שנחלקו הרמב"ן ורבנו יואל בפירוש דברי המשנה בפרק "השולח". לשון המשנה שם הוא: "בראשונה היה משנה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה, התקין ר"ג שיהא כותב: 'איש פלוני וכל שם שיש לו, אשה פלונית וכל שם שיש לה'". לדעת הראשונים, שדעתם תובא לקמן, שכל עיקר דין כתיבת הגט הוא מדאורייתא מתפרשת המשנה בפשטות כך: בראשונה נהגו אנשים שהיו להם שני שמות בשני מקומות לכתוב בגט רק את השם הנהוג במקום הכתיבה ויצאו בכך ידי חובת כתיבת השמות בגט מדאורייתא – התקין ר"ג הזקן שאין להסתפק בכך אלא צריך לכתוב את שני השמות בשני המקומות – לדעת חלק מהראשונים. או שצריך לכתוב את השם הנהוג במקום הכתיבה ולהוסיף את המילים "וכל שם שיש לו" – לדעת ראשונים אחרים. פירוש זה לא ייתכן כמובן לשיטה שהביא הרמב"ן שכל עיקר תקנת כתיבת השמות בגט מקורה בתקנת ר"ג המופיעה במשנה הנ"ל אלא על כרחך צריך לומר שלדעה זו המשנה מתפרשת כך: בראשונה שלא היה דין כתיבת שמות כלל בגט נהגו אנשים לכתוב בגט שמות גם אם לא היו אלו שמותם כלל כיון שאין הבדל מדין התורה אם לא נכתבו בגט שמות או שנכתבו שמות שאינם אמיתיים³ ובשני האופנים הגט כשר. התקין ר"ג הזקן שצריך לכתוב את השמות האמיתיים בגט וכלל בתקנתו שאם יש לאדם יותר משם אחד שיכתוב בגט את שני השמות או שיוסיף את המילים "וכל שם שיש לו" (לפי שיטות הראשונים השונות דלעיל).

רבנו יואל כאמור, לא הביא את תקנת ר"ג כמקור לדין כתיבת השמות בגט מדרבנן, ויש לומר גם יותר מכך, לדעתו לא ייתכן לפרש את המשנה האמורה כפירוש האחרון שהובא כיון שהוא הדגיש בדבריו שהגט צריך להיות "כתוב כהלכתו" ואם נכתבו בגט שמות שאינם אמיתיים דעתו תהיה שגט כזה בטל מדאורייתא, דוקא אם לא יכתבו בגט שמות כלל, הגט כשר מן התורה, ואפילו מדרבנן, כיון שכל עיקר כתיבת השמות הוא, כאמור, מעין מנהג

³ סברא זו, לדעה שכל עיקר דין כתיבת השמות בגט הוא מדרבנן כתב התויו"ט, כהוה אמינא, בפירושו למשנה ה בפרק ח בגיטין ד"ה שינה שמו ושמה וכו'.

כותבי השטרות⁴ וכמו תקנת כתיבת הזמן בגט שהוא מביא כדוגמא. לדעתו, אם כן, תתפרש המשנה בפרק "השולח" דוקא כפירוש הראשון שהובא וכדעת הראשונים הסוברים שכל עיקר דין כתיבת השמות בגט הוא מדאורייתא כיון שלתקנת ר"ג אין שייכות לעצם דין כתיבת הגט מדרבנן.

לסיכום ניתן למנות שלוש שיטות בדין כתיבת שם האיש ושם האשה – לראשונים הסוברים שכל עיקר דין כתיבת השמות הוא מדרבנן בלבד:

א. כתיבת שם האיש ושם האשה היא ממנהג הסופרים ולכן גט הניתן ללא שכתובים בו השמות – כשר (רבנו יואל).

ב. כתיבת שם האיש ושם האשה היא תקנת ר"ג הזקן – ומכח תקנה זו גט הניתן ללא שכתובים בו השמות – פסול מדברי חכמים (דעה אחת בחידושי הרמב"ן בפרק שני בגיטין).

ג. כתיבת שם האיש ושם האשה היא תקנת ר"ג הזקן – וחכמים האלימו תקנתם לפסול גט הניתן ללא שכתובים בו השמות – מדאורייתא (דעה שניה בחידושי הרמב"ן בפרק שני בגיטין).

ב. חיוב כתיבת השמות – מדאורייתא

1. שיטות הראשונים:

לעומת שיטות הראשונים שהובאו לעיל, ישנם חבל ראשונים הסוברים שחיוב כתיבת שם האיש ושם האשה בגט הוא מדאורייתא: לעיל הזכרנו שהרמב"ן בחידושו לקידושין (ט,א) ולגיטין (כ,א) הביא את שתי הדעות ולא הכריע ביניהן וכמוהו גם הריטב"א בחידושו לקידושין (ט,א). ועליהם יש להוסיף את הראשונים שכתבו בפשטות שחיוב כתיבת השמות הוא מן התורה מבלי להזכיר שיש מחלוקת בדבר, הלוא הם: הרשב"א בחידושו לקידושין (ט,א) ד"ה כתב לו על הנייר וכו', הריטב"א בחידושו לגיטין (כ,א) ד"ה והא דאמרינן, בשם תוס' והר"ן בחיבוריו השונים: בחידושים לגיטין (כ,א) ד"ה הא בעינא) וסביב הרי"ף – גיטין (ט,ב) ד"ה גרסינן תו בגמרא) וקידושין (ה,א) סוף ד"ה כתב הרמב"ן וכו', וכל הראשונים הנ"ל (למעט הריטב"א בגיטין) כתבו שהמקור בתורה לחיוב כתיבת השמות הוא מן המלה

⁴ ובדומה לזה מצאנו שבגמ' ביבמות פרק שלישי (ל,ב) מפורש שאין תקנה לכתוב זמן בשטר קידושין ואעפ"כ מצאנו בדברי הראשונים שבפועל הסופרים כותבים זמן בשטרי קידושין (יעו"י תוס' גיטין י, ע"א ד"ה כי קתני ובמהרש"א ובמהר"ם ש"ך שם) ואף למדין מזה (דיני נפשות) (יעו"י מאירי על הסוגיא שם).

"ספר" שבפסוק "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) וכוונת התורה היא שבגט צריך שיהיה כתוב "סיפור דברים" של הכריתות בין האיש ובין האשה.

לכשנדקדק בדברי הראשונים הנ"ל נמצא שאף שכולם, כאמור, הסכימו למקור מן התורה ולדין העולה ממנו, מ"מ בדרך כתיבתם את הדברים ייתכן שנבדלו זה מזה. והוא, שהרשב"א (ואחריו הריטב"א בקידושין והר"ן על הרי"ף קידושין) ניסח את חיוב התורה בכתיבת השמות בגט מטעם "ספר כריתות" כך: "דבעינן ספירת דברים הכורתים בינו לבינה ובאין שמותיהן מפורשין בגט אין מוכיח מתוך הגט שיהא גט זה כורת בין ראובן זה ללאה אשתו זו". מודגש בדבריו שדרישת התורה ל"ספר כריתות" מחייבת שלשון הדברים בגט תוכיח את "סיפור הדברים". לעומתו, הרמב"ן (ואחריו הר"ן⁵ בחידושו לגיטין), שהוא הראשון שהביא את לשון "ספר כריתות" שבתורה כמחייב את כתיבת השמות בגט, ניסח את הדברים באופן קצת שונה וכתב בחידושו לגיטין (ובלשון כמעט זהה גם בחידושו לקידושין); "דכתיב 'ספר כריתות' והיינו ספירת דברים של כריתות, ואי אפשר לספר כריתות שבינו לבינה אלא אם כן כתוב שמו ושמה". חסרה בדבריו ההדגשה שהגט צריך להיות מוכיח מתוכו את "סיפור הדברים" ולעומת זאת ישנה ההדגשה ש"סיפור הדברים" הנדרש מהתורה שיהא כתוב בגט איננו שלם מבלעדי כתיבת שם האיש ושם האשה. וביתר ביאור, לפי הרמב"ן התורה בכותבה "ספר כריתות" דרשה שיהא הגט כתוב בצביון של "סיפור דברים" וכתיבת השמות הוא אחד הפרטים המתחייבים מכך. ולפי הרשב"א מה שדרשה התורה בכותבה "ספר כריתות" שפירושו "סיפור דברים" הוא שיהא הגט מוכיח מתוכו.

על הראשונים הנ"ל הסוברים שדין כתיבת השמות בגט נלמד מן התורה מן הלשון "ספר כריתות" יש להוסיף את שיטת האור זרוע ורבו, רבנו שמחה (אור זרוע ח"א סי' תשמח), הסוברים אף הם שדין כתיבת השמות בגט הוא מן התורה, אלא שהמקור שהביא רבנו שמחה לחיוב זה הוא מדין כתיבת הגט "לשמה" החיובי, המחוייב בגט. וביתר ביאור, בגמרא בתחילת מסכת

⁵ ואין לתמוה על כך שמצאנו שדברי הר"ן בחיבוריו השונים כתובים בסגנונות שונים, שבחידושים על הרי"ף לקידושין כתב, כאמור, כלשון הרשב"א, ובחידושים לגיטין, כאמור, כתב כלשון הרמב"ן. ובחידושים על הרי"ף – גיטין כתב לשון שונה משאר הראשונים שקשה להכריע ממנה לנידון דידן וזו לשונו שם: "דמדאורייתא לא בעינן אלא שמו ושמה כדי שיהא נראה שהוא כורת בינו לבינה דבלאו הכי לא מיקרי 'כריתות' כלל". ויעויין הערה הבאה.

זבחים (ב,ב) מבואר ששונה דין ה"לשמה" המחוייב בקרבנות מדין ה"לשמה" המחוייב בגיטין. שלעומת הראשון שבו אם אין כוונת המתעסק בקורבן לשם כוונה שלילית כדוגמת זביחת שלמים לשם עולה או מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו, אזי מחשבה סתם דייה כדי שהקרבן יהיה זבוח לשמו, הרי שבגט כוונת הכתיבה צריכה להיות חיובית לשם האיש המגרש והאשה המתגרשת וכוונה סתם לשם גירושין – פוסלת את הגט מן התורה. והבין רבנו שמחה שחיוב ה"לשמה", החיובי מחייב גם את כתיבת שמות האיש והאשה ואילולא כן חסר ב"לשמה" החיובי של הגט. (ולכן במגילת סוטה שאף בכתיבתה יש דין "לשמה", מ"מ אין צורך בכתיבת שם האשה הסוטה כיון שבמגילת סוטה גם כוונה "לשמה" סתם וכמו בקורבנות, מספקת, ואין צריך כוונת "לשמה" חיובית).

לסיכום ניתן למנות שלוש שיטות בדין כתיבת השמות בגט, לראשונים הסוברים שדין הכתיבה הוא מדאורייתא:

א. כתיבת שם האיש ושם האשה בגט מחוייב מדין כתיבת הגט כ"סיפור דברים" (דעה אחת ברמב"ן בחידושו לגיטין ולקידושין).

ב. כתיבת שם האיש ושם האשה בגט מחוייב מכיון שאם לא כן הגט לא מוכיח מתוכו על הגירושין של האיש את אשתו (דעת הרשב"א בחידושו לקידושין).

ג. כתיבת שם האיש ושם האשה בגט מחוייב מדין ה"לשמה" החיובי הנדרש בכתיבת הגט (דעת רבנו שמחה).

לכל הדעות הנ"ל אם ניתן הגט ללא שכתובים בו השמות אין הוא גט כלל מדאורייתא וצריך לגרשה מחדש.

2. שיטת האור שמח (עפ"י הירושלמי):

בנוסף לדעות הראשונים הנ"ל מצאנו לבעל ה"אור שמח" (פרק א' מהלכות גירושין הלכה א, על דברי הרמב"ם "ושאר הדברים שבגט" וכו', וכן בתשובה הנדפסת בשו"ת אור שמח ח"א סימן י) שחידש שיטה משלו בכתיבת השמות מן התורה, וכתב שדרישת התורה בכותבה "ספר כריתות" שפירושו "סיפור דברים" הוא שיהא כתוב שם האיש בלבד מאחר והפנייה בגט אל האשה בלשון "את" (וכמו נוסח הגט: "ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אתתי") דייה בכדי שהוראת הגט תהיה שהאשה הפלונית האוחזת בגט היא המגורשת ואין צורך בכתיבת שמה (וכמו שמצאנו בגמ' במסכת בבא בתרא בפרק גט פשוט (קעב,ב) שאדם הבא לבי"ד ובידו שטר שכתוב בו: "ואני פלוני

בן פלוני לויטי ממך" מוציאין בי"ד את הכסף מאותו פלוני בן פלוני מתוך הנחה ש"ממך" הוראתו מאותו אדם האוחז בשטר). מה שאין כן האיש שאחר שנתן את הגט הרי אין אנו יודעים מתוך הכתוב בגט מיהו ולכן דרישת התורה שיהא הגט כתוב כ"ספר כריתות" דהיינו "סיפור דברים" מחייבת ששמו יהא כתוב בגט.

ותמך בעל האוי"ש את שיטתו זו בלשונו של בעל הצדה לדרך (רבנו מנחם ב"ר אהרן אבן זרח – תלמיד רבנו יהודה בן הרא"ש, ורבנו יהושע אבן שועיב) שכתב (בכלל ג, פרק ה): "אם לא כתב שם האשה – כשר" ולא הזכיר גם "שם האיש". וכן בלשון הירושלמי בגיטין (פרק ב הלכה ג): "אפילו כתב אני פלוני מגרש אשתי – כשר", והירושלמי לא כתב: "אני פלוני מגרש אשתי פלונית".

על שיטת האוי"ש יש להעיר שמוכן מתוך דבריו שהבין את דרישת התורה ל"סיפור דברים" שיהיה כתוב בגט – כהבנת הרשב"א, כפי שהסברנו לעיל בביאור מחלוקתו עם הרמב"ן, אולם אם נבין אותה כהרמב"ן הרי שאין לחלק בין כתיבת שם האיש לכתיבת שם האשה. ומתוך כך יתבאר דברי ה"תורת גיטין" (בסימן קכט ס"ק טו) שקדם לאוי"ש בסברת החילוק שבין כתיבת שם האיש ושם האשה, ומאותו טעם גופא שהזכיר האוי"ש (ובשו"ת אור שמח הנ"ל אכן הזכיר שמצא שהתורת גיטין אף הוא העלה כסברתו). ושוב דחה סברא זו מן הטעם ש"סיפור דברים" צריך להיות דוקא כאשר השמות כתובים במפורש (ומהאי טעמא כתב שם שאם כתב בגט 'פלוני גירש בת פלוני אין זה גט כיון שאין זה דרך "סיפור דברים" ואע"פ שידוע מיהו אותו בת פלוני). ולפי דברינו מתבאר שמעיקרא הבין התורת גיטין את דרישת התורה ל"סיפור דברים" כהרשב"א ואח"כ חזר בו והבינה כהרמב"ן.⁶

חלק ב: יסודות דיני כתיבת שם האיש ושם האשה בשטר קידושין

בשונה מגט הרי שדין כתיבת שם האיש ושם האשה בשטר קידושין לא נזכר כלל בש"ס, ונחלקו הראשונים האם כלל יש חיוב לכותבם. ולכאורה, תלוי דין זה בשני דברים: האחד, תוקף החיוב לכתיבת השמות בגט אם מדרבנן

⁶ ואין להקשות מדברי התורת גיטין על עצם דקדוק הלשון המבחין בין הרמב"ן לבין הרשב"א כיון שהתורת גיטין שם הביא את הטעם של "ספר כריתות" לכתיבת שם האיש ושם האשה בשם הר"ן בגיטין וכוונתו, קרוב לוודאי, לחידושים על הר"ף ושם לשונו של הר"ן, כאמור לעיל הערה קודמת, מסופקת ואינה מוכחת בודאי כהרשב"א או הרמב"ן.

הוא או מדאורייתא, וכמחלוקות הראשונים לעיל. והשני, גדרו של היקש הויה ליציאה.

עפ"י הכלל העולה מבחינת חלק מהדינים הנובעים מהיקש הויה ליציאה, כפי שהעלנו במקום אחר⁷ שדינים מדרבנן אינם נלמדים מגט לשטר קידושין, צריך לומר שלשיטות הראשונים דלעיל שכל עיקר דין כתיבת שם האיש ושם האשה בגט הוא מדרבנן, בשטר קידושין אין דין כתיבת שמות כלל. ובפשטות, זוהי כוונת הרמב"ן בחידושיו לקידושין שכתב שלשיטה שכתבת השמות בגט הוא מתקנת חכמים בשטר קידושין אין צריך לפרש השמות, וכדברינו שדינים מדרבנן אינם נלמדים מגט לשטר קידושין.

והעולה מזה לדינא הוא שבכל מקום שניתן שטר קידושין ללא שייכתבו בו השמות האשה ודאי מקודשת. לא מיבעי לדעת רבנו יואל המובאת במרדכי שכל עיקר דין כתיבת השמות בגט הוא ממנהג הסופרים וגט הניתן ללא שכתובים בו שמות – האשה מגורשת ואין להצריכה גט נוסף. אלא אפילו לדעה המובאת ברמב"ן בחידושיו לגיטין שחכמים פסלו גט הניתן ללא שכתובים בו שמות ועשאוהו כבטל מדאורייתא (ואפילו ריח הגט אין בו לפסול לכהונה), בשטר קידושין כיון שבש"ס לא נזכרה כלל תקנת כתיבת השמות הרי שאין לנו שום סיבה שנתייחס לשטר קידושין שלא כתובים בו שמות כשטר שחכמים ביטלוהו ועשאוהו כחספא בעלמא, מכח היקש הויה ליציאה, ולכן על כרחינו שזהו שטר כשר מן התורה והאשה מקודשת בודאי.

מה שנתר לבחון, אפוא, הוא מה דין כתיבת השמות בשטר קידושין, לדעות הראשונים הנ"ל שדין כתיבת שם האיש ושם האשה בגט הוא מדאורייתא. ולכאורה, לדעת רוב הראשונים שהמקור לחיוב כתיבת השמות בגט הוא דרישת התורה שהגט יהיה "ספר" וכלולה בדרישה זו גם הדרישה לכך שבגט יהיה כתוב "סיפור דברים" המחייב כתיבת שמות בגט. מכח היקש הויה ליציאה, כשם שבגט ישנו חיוב לכתוב את השמות כך גם בשטר קידושין, ולשטר הקידושין צריכות להיות כל המשמעויות של "ספר" שאחת מהן היא שיהא כתוב בו "סיפור דברים". וכך אכן כתב הרמב"ן בחידושיו לקידושין, והוסיף שלדעה זו המקדש אשה בשטר ללא שכתובים בו שם האיש ושם האשה – אינה מקודשת. אלא שהריטב"א בקידושין אחר שהביא דעה זו, דוחה אותה, וכתב שבאשר לכתבת השמות בשטר הקידושין ישנה סברא

⁷ "בענין היקש הויה ליציאה בשטר קידושין" – אבני משפט ה' עמ' 111-92, ויעוין בסיכום המאמר שם.

לחלק בין גט לשטר הקידושין ולומר שגם אם הוקשה הויה ליציאה אין זה כולל את הדרישה לכתיבת השמות כיון שכל עיקר הדרישה לכך שהגט יהיה כתוב באופן של "סיפור דברים" הוא כדי שהגט יהיה מוכיח מתוכו מיהו המגרש ומיהי המתגרשת אבל בשטר קידושין שאין צורך בכך⁸ ("כיוון שמוכיח לנו למי מקדש ומי המקדש" – לשון הריטב"א שם) לא הוקשה הויה ליציאה ולכן אין מקור מן התורה לחיוב כתיבת שם האיש ושם האשה בשטר הקידושין.

לאור ההבחנה שהיבחנו לעיל בין הבנת הרמב"ן בדרישת התורה ל"סיפור דברים" להבנת הרשב"א, כפי שעולה מהדקדוק בלשונם, בחידושיהם בקידושין, ניתן לומר שהסברה שהעלה הריטב"א, שהלך בהבנת "סיפור דברים" בדרכו של הרשב"א, לחלק בין גט לשטר קידושין לעניין כתיבת השמות – נכונה דוקא לשיטתו. אולם לפי הבנת הרמב"ן ש"סיפור דברים", הנדרש בגט מחייב שהגט ייכתב בצביון של "סיפור דברים" וממילא כולל הדבר גם את כתיבת השמות – נופלת סברה זו, כיון שמטרת "סיפור הדברים" הוא לא שהגט יהיה מוכיח מתוכו, וממילא נשאר בעינו היקש הויה ליציאה לעניין "ספר" מגט לשטר קידושין ואין לחלק ביניהם.

לשיטת רבינו שמחה והאור זרוע, שהובאה לעיל, שמקור החיוב לכתיבת השמות בגט הוא מדין הצורך לכתיבת הגט "לשמה", לכאורה, חיוב זה יילמד מכח היקש הויה ליציאה גם לשטר קידושין שצריך אף הוא להיכתב "לשמה" כמפורש במסכת קידושין בפרק ראשון (ט, ב). אלא שרבו שמחה תלה את הצורך בכתיבת השמות בגט בצורך ב"לשמה" חיובי בגט דוקא, להבדיל מקורבנות ומגילת סוטה שדי בכך שאין כוונה שלילית בשביל שייחשבו שנעשו "לשמה", ובשטר קידושין לא מפורש בש"ס האם כוונת ה"לשמה" בו צריכה להיות חיובית או לא, ובמאמרנו הנ"ל בגליון "אבני משפט" ה' העלינו שיתכן שבירור זה, האם יש צורך ב"לשמה" חיובי בשטר קידושין או לא, תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ן (וכדעת הרמב"ן כתב גם בעל השיטה לא נודע למי) בביאור פשט הגמרא בסוגיה במסכת קידושין הנ"ל

⁸ מה שפשוט לריטב"א שבקידושין אין צורך שהשטר יהא מוכיח מתוכו כיון שהקידושין עצמם מוכיחים אינו מבואר כל צרכו, וכבר דן בכך הר"א דינין, מהדיר חידושי הריטב"א על קידושין בהוצאת מוסד הרב קוק (הערה מס' 824), וניתן להוסיף על דבריו שם ולומר שכיון שגם אחר מסירת שטר הקידושין ידוע לנו מיהו המקדש ומיהי המתקדשת כיון שהם ממשיכים לחיות יחד כבני זוג, משא"כ בגרושין שאחר מסירת הגט אין אנו יכולים לדעת מה אירע במהלך הגירושין, הרי אין צורך ששטר הקידושין יוכיח על המקדש והמתקדשת, ועדיין צ"ע.

הדנה בצורך בכתיבת שטר קידושין לשם האשה. שלדעת הרמב"ן כשהקשה התורה הויה ליציאה מחייב הדבר שכולל היקש זה את כל הפרטים של המצוה, ואילו לדעת רש"י מחייב ההיקש רק את הדינים המרכזיים שבה. ונמצא שאם למד רבנו שמחה את היקש ההויה ליציאה כדעת רש"י אזי יש מקום לדון האם כוונת ה"לשמה" החיובית היא פרט מרכזי או לא, ואם כאפשרות האחרונה הרי שלדעת רבנו שמחה אין מקור מן התורה לחיוב כתיבת השמות בשטר קידושין שבו אין צורך ב"לשמה" חיובי.

באחרונים⁹ ישנו דיון עצמאי בדבר הצורך ב"לשמה" חיובי בשטר קידושין מבלי להתייחס להיקש של הויה ליציאה וליחסי הגומלין שבין שני הדיונים, ולמסקנותיהם תהייה, כאמור, השלכות לדינא על הצורך בכתיבת השמות בשטר קידושין לדעת רבנו שמחה.

באשר לשיטה שחידש האור שמח בחיוב כתיבת השמות בגט. שחיוב זה אמור רק באשר לשם האיש ולא לשם האשה, הרי לאור הערתנו לעיל, שהבנתו בדרישת התורה ל"סיפור דברים" שיהא כתוב בגט היא כהבנת הרשב"א, הרי שאותה הסברה שהעלה ריטב"א לדחות את הצורך בכתיבת השמות בגט על אף היקש הויה ליציאה נכונה גם באשר לצורך בכתיבת שמו של האיש בלבד לשיטת האור שמח.

לסיכום, בין דעות הראשונים שהצריכו את כתיבת השמות בשטר הקידושין, ומכח היקש הויה ליציאה, ישנה מחלוקת מהו הדין בגט המלמד זאת לשטר הקידושין:

לדעת רוב הראשונים חייבה התורה את כתיבת הגט כ"ספר" המחייב "סיפור דברים" וגם שטר קידושין חייב מכח היקש הויה ליציאה להיות כתוב כ"ספר" המחייב "סיפור דברים".

לדעת רבנו שמחה המובאת באור זרוע חייבה התורה שהגט יהיה כתוב לשם האיש המקדש ולשם האשה המתגרשת דוקא, ולכן מוכרח להיות שיהיו כתובים בגט שמותיהם, וגם שטר הקידושין חייב מכח היקש הויה ליציאה להיות כתוב לשם האיש המקדש ולשם האשה המתקדשת דוקא ולכן מוכרח להיות שיהיו כתובים בשטר הקידושין שמותיהם.

⁹ ישועות יעקב (סימן לב ס"ק א), או"ש וצפנת פענח על הרמב"ם (אישות ג,ד). ודעת כולם נוטה שה"לשמה" הנצרך בשטר קידושין הוא "לשמה" חיובי אלא שכל אחד ואחד מהם הוכיח את הדבר באופן שונה.

לדעות הנ"ל, בפשטות, שטר קידושין הניתן ללא שכתובים בו השמות. אינו כלום ואין לחשוש לקידושין.

לדעות הראשונים שלא הצריכו את כתיבת השמות בשטר הקידושין ניתן לומר טעמים אחדים לכך:

א. כל עיקר דין כתיבת השמות הגט הוא מדרבנן ובדינים מדרבנן אין מקישים הויה ליציאה (דעה אחת בחידושי הרמב"ן בקידושין).

ב. התורה הצריכה את כתיבת השמות בגט מדין "ספר" כדי שיהא מוכיח מתוכו אך בקידושין אין צורך בכך ולכן אין להקיש הויה ליציאה (דעה אחת בחידושי הריטב"א לקידושין).

ג. התורה הצריכה את כתיבת השמות בגט כחלק מחיוב כתיבת הגט "לשמה" החיובי אך בשטר קידושין אין כלל חיוב "לשמה" חיובי ודי בכוונה סתמית לשם קידושין ולכן אין חיוב לכתוב את שם האיש ושם האשה, או שגם אם יש חיוב לכתוב את שטר הקידושין לשם האשה המתקדשת דוקא מ"מ פרטי הדינים הקיימים בגט אינם נלמדים מכח היקש הויה ליציאה לשטר קידושין.